

*Демківський А.В., к.е.н., доц.,
Академія муніципального управління,
м. Київ*

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПРОДУКТИВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНІВ ТА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Потреби створення достатніх для модернізації економічного потенціалу регіонів фінансових ресурсів реалізуються обґрунтованою єдністю економічної політики держави, органів регіонального управління та місцевого самоврядування, піднесенням фінансово-економічної діяльності суб'єктів господарювання та мобілізацією роздрібнених заощаджень населення. Комплексне подолання обмеженості інвестиційних коштів спирається на стабільність інноваційно-інвестиційного правового поля, розвиток інфраструктури проектів та ресурсозберігаючих виробництв. Провідними джерелами фінансування інноваційного розвитку регіонів здатні стати самофінансування, комерційні кредити і кластерна форма організації виробничо-збутової діяльності.

Необходимости создания достаточных для модернизации экономического потенциала регионов финансовых ресурсов реализуются обоснованной единством экономической политики государства, органов регионального управления и местного самоуправления, подъемом финансово-экономической деятельности субъектов хозяйствования и мобилизацией раздробленных сбережений населения. Комплексное преодоление ограниченности инвестиционных средств опирается на стабильность инновационно-инвестиционного правового поля, развитие инфраструктуры проектов и ресурсосберегающих производств. Ведущими источниками финансирования инновационного развития регионов способны стать самофинансирования, коммерческие кредиты и кластерная форма организации производственно-сбытовой деятельности.

Needed changes for modernization of economic potentials of regions are realized through integrated economical policy of the government, regional and municipal bodies, through the economical growth of business entities and accumulation of sprayed out savings of people. The complex aimed to cover a shortage of investments is based upon stabilization of the innovational and investment legislative field, upon development of the infrastructural projects and cost saving enterprises. Self-financing, commercial crediting and cluster form of marketing are able to be a leading recourses of financing for the innovational development of regions.

Вступ. Модернізація виробничого потенціалу підприємств і галузей економіки регіонів та місцевого самоврядування покликана формувати базу стабільного і довготривалого зростання. В умовах вкрай обмеженої кількості коштів для фінансування інвестиційних проектів здійснити прорив у підвищенні ефективності виробництва та досягти якісного нового рівня зростання можна лише на основі оптимізації застосування трьох джерел:

- надання бюджетних коштів держави для стимулювання розвитку інфраструктури та пріоритетних галузей економіки шляхом формування бюджетів розвитку усіх рівнів;
- мобілізації внутрішніх кредитних ресурсів в регіонах до такого рівня, щоб обсяги наявних фінансових ресурсів максимально наближалися до використаних і надавалися товаровиробниками під прийнятні відсотки;
- формування привабливих умов для залучення іноземних інвестицій, особливо у створення експортноорієнтованих та імпортозамінюючих галузей і виробництв.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти мобілізації інноваційно-інвестиційних фінансових ресурсів досліджені у працях В.М. Гейця, А.В. Демківського, С.А. Єрохіна, І.В. Запатріної, С. Захаріної, М.Е. Портера, Ф.Щ. Ярошенка та ін. Державне регулювання інновацій здійснюється Законами України “Про стимулювання розвитку України”, “Про інноваційну діяльність”, “Про пріоритетні напрямки інноваційної діяльності в Україні”, “Про державно-приватне партнерство”.

Постановка завдання – обґрунтувати потребу формування фінансового забезпечення модернізації продуктивного потенціалу регіонів та місцевого самоврядування шляхом мобілізації внутрішніх нагромаджень і заощаджень та перетворення їх у інноваційно-інвестиційні грошові потоки на основі кредиту.

Виклад основного матеріалу. Потреба мобілізації невикористаних фінансово-кредитних ресурсів та їх переорієнтація у прискорення модернізації економіки регіонів і місцевого самоврядування гостро постала у зв’язку з обмеженістю фінансування з державного бюджету та наявності чисельних депресивних територій, застарілого і малоефективного основного капіталу товаровиробників та застосування енерго- та матеріалозатратних технологій. Ці та інші фактори зумовлюють нераціональне та малопродуктивне застосування робочої сили, консервують малоефективну економіку, визначають дію інших негативних наслідків. Провідними з них є:

- послаблення державної грошово-кредитної політики і недосконалість фінансування інноваційно-інвестиційних проектів. Наявні фінансові ресурси суб’єктів господарювання, здебільшого, використовуються не для оновлення техніки і технологій, а для придбання нерухомості, ділянок землі та на споживчі цілі;

- неспроможність інноваційно-інвестиційного процесу задовольнити потреби суспільного прогресу посилює загальноекономічну нестабільність. На макроекономічному рівні вона зумовлює надмірні з позицій товаровиробників відсоткові ставки за надані кредити, а підприємства втрачають обігові кошти, потрібні навіть для простого відтворення;

- банківська система недостатньо активна у довгостроковому кредитуванні потреб основного капіталу діючих підприємств і нового

будівництва. Для кредитних операцій комерційних банків привабливішими стають не інвестиційні кредити для вдосконалення галузей виробництва, а спекулятивна та короткострокове споживацьке кредитування;

- фондовий ринок все ще перебуває у зачатковій стадії формування і функцію акумулювання роздрібнених коштів та перетворення їх у інноваційно-інвестиційні потоки не виконує. Більшість фінансових операцій мають, переважно, короткостроковий характер, не стимулюють модернізацію та розвиток виробництв і галузей реальної економіки, наукомістких виробництв і здобування нових джерел енергії та біотехнологій, генної інженерії та штучного інтелекту, що окреслюють особливості сучасного економічного зростання в умовах п'ятого і шостого технологічного укладів.

В Україні домінування структурних елементів третього і четвертого техніко-економічних укладів та, до певної міри, достатній розвиток складових п'ятого укладу (аерокосмічна галузь, атомна енергетика) пояснюється недостатніми можливостями державної інвестиційної підтримки. Серед інших, не менш важливих чинників, що заважають переважаючому зростанню виробництва на рівні п'ятого і шостого технологічно-економічного укладів можна назвати обмеженість фінансування документальних наукових досліджень і науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт, розвитку освіти і медицини.

Обмежити негативну дію недостатньої інвестиційної підтримки держави покликана політика мобілізації внутрішніх ще не використаних ресурсів. Чільне місце в модернізації галузей і виробництв регіонів і територіальних об'єднань місцевого самоврядування може зайняти мобілізація заощаджень і нагромаджень юридичних і фізичних осіб та спрямування їх в розвиток реальної економіки на основі кредитування. Додаткові фінансові ресурси здатні радикально перебудувати державно-приватний інноваційно-інвестиційний процес та створити умови стабільного зростання економіки країни і регіонально - територіальних утворень на перспективу.

Роль локомотива в мобілізації розпорошених коштів населення слід відвести заощадженням бюджетних ресурсів, які належать цілеспрямовано перетворювати у інноваційно-інвестиційні кошти для фінансування розбудови суб'єктів інфраструктури та нового будівництва пріоритетних галузей економіки. Це активізує інвестиційну діяльність вітчизняних і зарубіжних інвесторів у формі їхніх довготривалих вкладів у новітні основні засоби та оборотні активи діючих і збанкрутілих технологічно відсталих підприємств. Потреба в оновленні техніки і технологій забезпечуватиме замовлення на науково-дослідні і дослідно-конструкторські роботи, фінансування освітніх послуг для підвищення кваліфікації задіяного у виробництві персоналу та створюватиме нові робочі місця і кошти для зміцнення здоров'я працівників та подовження їх працездатного віку.

Подолання депресивного стану економіки та бідності в багатьох регіонах послужило б спільне фінансування інфраструктурних проектів коштом державного бюджету й заощаджень територіально-регіональних утворень та реалізація політики вивільнення потенційних коштів приватних інвесторів шляхом зниження рівня оподаткування і застосування податкових пільг. Поповнити фінансово-інвестиційні джерела здатні й інші ще не використані ресурси. Насамперед, впровадження податку на нерухоме майно, доходи від приватизації комунального майна і продажу земельних ділянок, понадпланові надходження місцевих податків та корпоративних структур, дохід від розміщення муніципальних цінних паперів та ін..

Зокрема, емісія та розміщення регіональних і місцевих прибуткових цінних паперів під конкретні виробництва і соціально значущі об'єкти здатна створити достатні підстави для перетворення значної частини акцій, що і нині ще не стали дієвими ринковими інструментами, у досить привабливий для громадян і юридичних осіб вкладання заощаджень та акумулювання коштів у фінансування виробничої спеціалізації та кооперації, реалізацію інших програм інноваційної модернізації промислових об'єкт та галузей агропромислового комплексу регіону.

В розвиненому ринковому середовищі за наявності стабільного зростання економіки визначні позиції в діяльності фінансового ринку займають довгострокові облігаційні позики. Їх механізм мобілізації фінансових ресурсів об'єднує в інноваційних проектах корпорацій капітали вітчизняних і зарубіжних портфельних інвесторів, а нагромаджені в ході розміщення облігацій кошти інвестуються в модернізацію структури основного капіталу, збільшення виробництва конкурентоспроможної продукції та підвищення продуктивності праці виробничого персоналу. В той же час, в Україні облігаційні позики діють обмежено. Так триватиме до тих пір, поки не буде досягнуто обмеження інфляційних процесів до мінімуму, усунуто загрози нестабільності національної грошової одиниці та не буде вдосконалено грошово-кредитну політику Національного банку України.

Програмно-цільова емісія грошової маси НБУ шляхом рефінансування пакетів векселів, що виписані під реальні товарні угоди, збалансує товарно-грошову масу. Це створить умови для стабілізації цін. Отримані господарюючими суб'єктами облігаційні кредити не лише перерозподілятимуть кошти між галузями і сферами господарювання, а й спрямують їх у структурну перебудову економіки на якісно новому рівні. При цьому продаж акцій корпоративізованих підприємств означає для них безстрокове капітальне забезпечення для модернізації устаткування, впровадження ресурсозберігаючих та імпортозамінюючих виробництв.

Інноваційно-інвестиційна модель ділової активності націлює державні органи на вдосконалення нормативно-правового забезпечення довгострокових інвестицій. Без зміцнення довіри до діяльності інститутів

державного управління та регулювання і гарантій безпеки на тривалу перспективу інвестиції не придуть. Водночас, правове поле бізнесової діяльності країни має покласти край ухилянню від сплати податків, платежів і зборів; обмежити тонізацію та офшоризацію бізнесу; контрабанду; відмивання бюджетних і кредитних коштів.

Стає все більш очевидним той факт, що зупинити процес наростання негативних тенденцій в суспільстві та інноваційну деградацію економіки України можна лише на основі відокремлення бізнесу від політичної влади. Ліквідація пільгового доступу близьких владі бізнесменів до державних бюджетних коштів, надр і ресурсів не тільки створить умови для вільної ринкової конкуренції, а й стимулюватиме увесь бізнес України оволодівати якісно новими матеріалами і технологіями. Нарешті, буде зліквідоване нинішнє суперництво за доступ до економічної влади та отримання надприбутків.

Вдосконаленню фінансово-економічних умов діяльності бізнесових структур та їх переорієнтації на якісно нові орієнтири сприятиме розробка концепції довготермінової економічної політики. Її основу складе створення умов для переважання ринкової (інноваційної) конкуренції, забезпечення умов прибуткового збалансування економічних інтересів суспільства і бізнесу, надання довготермінових і середньострокових банківських кредитів під пільгові низькі відсотки для фінансування капіталомістких а наукоємних проектів і виробництв. В економічно розвинених країнах орієнтиром для отримання таких кредитів стала фінансово-кредитна діяльність національного банку реконструкції та розвитку.

Особливою сферою пільгового прикладання коштів банку реконструкції та розвитку, як правило, стає фінансування розвитку відсталих і депресивних територій, формування в них достатніх для переходу до економічного зростання фінансових ресурсів та селективний відбір довго - і короткострокових інноваційно-інвестиційних проектів. Модернізацію економіки країни і регіонів покликаний реалізувати недавно створений Український банк реконструкцій та розвитку (УБРР). На початковій стадії своєї інвестиційної діяльності УБРР може використати кредити Національного банку України, незадіяні ресурси державних банків, тимчасово вільні кошти державного та місцевих бюджетів. Мобілізувати додаткові інвестиційні кошти УБРР зможе запозиченням у міжнародних фінансових організаціях, доходами від приватизації державного майна, коштами дивідендних доходів державних підприємств і корпорацій та ін.. Наступну кредитно-інноваційну діяльність УБРР забезпечать доходи від повернення кредитів з відсотками та мобілізаційно інших ресурсів. Важливими орієнтирами вдосконалення економічної політики держави в регіонах може стати розширення спектру фінансових інструментів для стимулювання заощаджень суб'єктів господарювання та роздільних коштів населення і покращення їх використання. Зокрема,

внутрішньому нагромадженню інвестиційних ресурсів сприятиме система страхування колективних інвестицій, державні гарантії та чітка організація інноваційно-інвестиційного інвестування і жорсткий контроль за цільовим використанням. При цьому головним джерелом максимізації прибуткової діяльності стане реалізація спільних цілей на основі чесного партнерства, збільшення обсягів витрат на розвиток високотехнологічних процесів і виробництв, стимулювання досліджень наукових проєктів ресурсозбереження та підвищення рівня кваліфікації працівників.

Навіть в умовах загострення фінансово-економічної кризи радикально зміцнює фінансову стабільність підприємств усіх форм власності широкомасштабне використання комерційного кредиту, що оформлений векселями. Вексельні запозичення орієнтують боржників на дотримання суворої платіжно-розрахункової дисципліни і раціональне використання кредитованих ресурсів. А оформлення векселями дебіторської заборгованості споживачів надає гарантії повноти і своєчасності повернення коштів кредиту та прискорює оборот капіталу кредитора.

Зекономлені вексельним кредитуванням матеріальні ресурси створюють підстави для надання їх у кредит усім тим, хто їх потребує. Так створюються умови для перетворення внутрішніх заощаджень товаровиробників у потужний стимул підвищення ефективності виробничо-побітової діяльності та суттєвого обмеження монополії на кредитні ресурси комерційних банків. Скорочення потреб товаровиробників у зовнішньому кредитуванні змусить комерційні банки понижувати ставки банківських кредитів до прийнятної для позичальників рівня.

Відчутні переваги вексельному кредитуванню надає комерційний вексель – неемісійний, високоліквідний і привабливий за рівнем дохідності фінансовий документ, який виконує функцію гарантування наданого кредиту й оберненого посвідчення поставки товару та наявності безумовного боргового зобов'язання отримувача товарів. Зберігання векселя у обороті векселетримача означає для нього володіння ліквідною сумою капіталу, тому учасники вексельного кредитування використовують векселі для оперативного збалансування своїх платіжно-розрахункових операцій. А продажем векселів на фондовому ринку чи до комерційного банку власники пакетів векселів перетворюють вексельну форму свого капіталу у більш ліквідну форму, тобто грошову, чим покращують свої можливості у бізнесовій діяльності.

Вексельна форма кредитування спирається на поінформованість і довіру між боржником і кредитором, а його нормативно-правову базу визначає демократична форма прийняття рішень та оперативна і найдешевша за розміром кредитна ставка. За користування вексельним кредитом, як правило, застосовується ставка, що є дещо вищою депозитної, але значно нижчою від ставки комерційного кредиту.

Ефективність вексельного кредитування спирається на суворі норми і правила, що визначають не лише особливості вексельного права, а й його матеріальний зміст. Безумовність, безспірність, своєчасність оплати кредиту та інші особливості вексельного кредиту вимагають від боржника виважено ставитися до боргу та якомога ефективніше використовувати отримані ресурси. Водночас, складність міжнародно визнаного вексельного права вимагає комплексу скоординованих дій законодавчої та виконавчої влади та широкого навчання юридичних та фізичних осіб для оволодіння вексельним способом оперативного поповнення оборотного капіталу для модернізації виробництва й реалізації продукції.

Перевага вексельного кредитування для модернізації продуктивного потенціалу регіонів та місцевого самоврядування, насамперед, в тому, що ресурси утворюються та діють на принципі самовідтворення та виробничого споживання отриманого в обіг ресурсу. Розрахунки здійснюються на основі грошової виручки, що отримана внаслідок прибуткового використання забезпеченого векселями матеріалу, тому не потребує надходження коштів з інших угод і розрахунків. Ось чому ігнорування широкомасштабного вексельного кредитування наносить шкоду як країні, так і її регіонам.

Невикористаним залишається кредитування постійних ділових партнерів за відкритим рахунком. Мобілізація внутрішніх фінансово-матеріальних ресурсів у регіонах і територіальних утвореннях забезпечується відкриттям рахунком проти поставки товарів за ціною їх вартості та відсотків за користування кредитом. За належної поінформованості та довіри і єдності інтересів розрахунки формуються на основі взаємної вигоди, партнерства і економічної доцільності задіяних сторін. При цьому формами розрахунків за домовленістю можуть бути платежі частинами, в розстрочку та ін..

На основі застосування системи відкритого рахунку та розстрочки платежів створюються сприятливі умови для розвитку комерційного кредиту як в регіоні, так і в межах фірмових об'єднань. Умови кредитування і розрахунків заздалегідь фіксуються у контрактах. Серед них знижки з купівельної ціни партії товару протягом певного строку після виписування рахунку та ін.. В разі поставки виробничого обладнання та машин застосовується кредитний платіж на довготерміновій основі. Вірогідні ризики при цьому за домовленістю ділових партнерів обмежують страхуванням, порукою та іншими формами гарантування своєчасності та повноти платежу.

Вексельне кредитування та оформлення боргів за відкритим рахунком особливо приносить плідні результати в умовах утворення регіональних та інноваційних кластерів. Кластерна форма організації виробничо-збутової діяльності спирається на раціональне поєднання між фірмових розрахунків і взаємне кредитування членів кластеру, що забезпечує єдність цілей і взаємодовіру та поінформованість учасників. В

той же час відносини кластеру не заперечують відкриті можливості більш вигідних закупівель на довільному ринку, успішне використання змін кон'юнктури та самостійне досягнення інших тактичних і стратегічних цілей.

Для формування взаємовигідного співробітництва учасників кластерних форм об'єднання важливе ефективне використання географічної близькості підприємств, науково-дослідних установ, навчальних закладів і ринкових структур. Здатність взаємно доповнювати один одного і спільно діяти у відповідних видах бізнесу знижує вартість трансакцій та накладних витрат, а підвищення продуктивності праці зміцнює спроможність до інновацій. Створення об'єднань кластерного типу в регіонах дозволяє використанням переваг місцезнаходження боротися за підвищення конкурентоспроможності шляхом співучасті у створенні високотехнологічних виробництв, розвивати внутрішню інтеграцію та виробничу кооперацію.

Участь у структурах кластерів наукових і освітніх закладів та лідерів впровадження досягнень сучасної інноваційної економіки обмежать деструктивні процеси в економіці регіонів та забезпечить зростання їх внутрішнього ринку і бази конкурентоспроможності виробленої продукції. Сформоване нормативно-правове забезпечення кластерів передбачає їх участь у розробці та реалізації проектів і стратегій розвитку регіонів та окремих сфер діяльності для створення реальних передумов структурної перебудови економіки регіонів на основі високих технологій та економіки знань.

Висновки. Підсумовуючи вірогідні напрями модернізації продуктивного потенціалу регіонів та місцевого самоврядування, потрібно зосередити увагу на обґрунтування форм і методів мобілізації фінансових ресурсів для розвитку виробничих потужностей, розробку новітнього обладнання й ефективних технологій. Успіх у створенні достатніх фінансових ресурсів для модернізації галузей і виробництв регіонів забезпечує обґрунтована єдність економічної політики держави, органів регіонального управління та місцевого самоврядування. Комплексне подолання проблеми недостатніх фінансових коштів спирається на стабільність інноваційно-інвестиційного правового поля, розвиток інфраструктури, інтенсивне оновлення основних фондів, технічне й технологічне переоснащення діючих підприємств і галузей.

Особливу роль у модернізації економіки регіонів і самоврядних громад може зіграти самоорганізація та мобілізація внутрішніх ще не використаних ресурсів шляхом кредитування розширеного відтворення діючих підприємств і розбудови наукоємних виробництв і галузей з впровадженням досягнень інформаційних та комунікативних технологій, освоєння продукції, що забезпечує запровадження енерго- та ресурсозберігаючих технологій.

Потребує реформування система міжбюджетних відносин. Достатні обсяги фінансових ресурсів мають отримати середньострокові інвестиційні проекти місцевого та регіонального значення шляхом розробки бюджетів розвитку місцевих територій.

Залучення іноземних інвестицій у пріоритетні галузі інфраструктури й економіки регіонів можна досягти шляхом вдосконалення регуляторної політики державних органів та делегування прав місцевим органам. Серед них надання податкових та інших стимулів ввезення новітнього продуктивного обладнання й ефективних технологій для виробництва експортної продукції та задоволення потреб місцевих ринків.

Слід забезпечити державну підтримку кластерів, які здатні об'єднати виробництво, наукові дослідження й освітні заклади в розбудові інноваційно-інвестиційних проектів з урахуванням загального соціально-економічного стану регіонів, рівня безробіття та потреб взаємодії з іншими регіонами.

Обмеженість фінансових ресурсів державних органів і місцевого самоврядування спонукає до залучення в інвестиційні проекти кредитних ресурсів. Провідні джерела мобілізації кредитних коштів забезпечить мобілізацію розпорочених заощаджень і нагромаджень, використання переваг комерційного вексельного кредиту, кредитування постійних ділових партнерів за відкритим рахунком, вдосконалення інноваційно-інвестиційної політики комерційних банків. Надання кредитів у модернізацію економіки стимулюватиме держана політика забезпечення довго- і середньострокових банківських кредитів під низькі відсотки.

Використані джерела інформації:

1. Геєць В. Ліберально-демократичні засади: курс на модернізацію України.// Економіка України. – IV 3. – с.4-20. рік???
2. Демківський А.В. Гроші та кредит. Навч. посібник. – К.: ДАКОР. – 2005. – 528 с.
3. Демківський А.В. Вексельний обіг в Україні. Навч. посібник. – К.: ВІРВА – Р. – 2003. – 512 с.
4. Запатріна І.В. Бюджетний механізм економічного зростання. – К.: Інститут соціально-економічних стратегій. – 2007. – 528 с.
5. Захарін С. Фінансові інструменти активізації інвестиційної та інноваційної діяльності.// Економіка України. - №12. – с. 48-58.
6. Портер М.Е. Конкуренція. – М.: Вільямс. – 2005. – с. 520.
7. Ярошенко Ф. Бюджетний дефіцит як інструмент посткризового відновлення світової економіки.// Фінанси України. - №1. – 2011. – с.3-12.
